

บทที่ 3

การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลตามระบบกฎหมายต่างประเทศ

กระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงหรือความจริงเข้าสู่กระบวนการพิจารณานั้น แต่ละประเทศหรือแต่ละระบบกฎหมายต่างมีที่มาและวิธีการแสวงหาความจริงที่แตกต่างกันไป ดังนั้น การพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการค้นหาความจริง โดยกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานหรือการตรวจสอบพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาล เพื่อกลั่นกรองพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาคดี จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาประวัติและความเป็นมาของแนวคิดดังกล่าว ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ระบบกฎหมายในปัจจุบันนั้น มี 2 ระบบกฎหมาย คือ ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ เป็นต้น หรือประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ได้แก่ ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น ซึ่งประเทศดังกล่าวในระบบกฎหมายทั้งสองระบบนั้น มีรูปแบบการฟ้องคดีและวิธีการค้นหาความจริงก็แตกต่างกัน โดยแบ่งเป็นระบบการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน (Popular prosecution) หรือระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ (State Prosecution) ซึ่งมีวิธีค้นหาความจริงแบบต่อสู้คดี (Adversarial System หรือ Fight Theory) หรือวิธีค้นหาความจริงแบบไม่ต่อสู้คดี (Non-Adversarial System หรือ Inquisitorial system) ดังนั้น ในการพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลตามระบบกฎหมายต่างประเทศ จึงได้แยกพิจารณาตามระบบกฎหมาย ดังนี้

3.1 การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law)

3.1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.1.1.1 กระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law)¹ และการดำเนินคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นยึดถือการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา (Accusatorial

¹ พรพัคร์ สถิตเวโรจน์ และคณะ. (ม.ป.ป.). รายงานการเก็บข้อมูลการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา: กรณีศึกษาเฉพาะประเทศเยอรมนี ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาอังกฤษ. หน้า 34.

System) เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ² มีรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นการต่อสู้ทำนองเดียวกับคดีแพ่ง จึงใช้วิธีค้นหาความจริงแบบต่อสู้คดีกัน (Adversarial System หรือ Fight Theory) แต่ด้วยกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญามีพื้นฐานที่แตกต่างกัน คือ คดีอาญายุ่บนหลักการของการตรวจสอบและในคดีแพ่งอยู่บนพื้นฐานของการตกลงกันแต่ด้วยวิธีพิจารณาคดีระบบกล่าวหาที่มีลักษณะแข่งขันกันระหว่างคู่ความในคดี (Competition doctrine) อันมีลักษณะเป็นคดีแพ่ง³ ลักษณะของการดำเนินคดีอาญาจึงเท่ากับเป็นกรณีที่เอกชนคนหนึ่งฟ้องเอกชนอีกคนหนึ่ง โจทก์และจำเลยจึงมีฐานะเท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับคู่ความในคดีแพ่ง⁴

การพิจารณาคดีอาญาในระบบกฎหมายนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเป็นนิติสัมพันธ์ 3 ฝ่าย ได้แก่ (1) ศาล (Trial judge) ซึ่งจะเป็นผู้รักษากฎเกณฑ์ในการพิจารณาคดีเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างประโยชน์ของรัฐ และสิทธิเสรีภาพของเอกชน (2) พนักงานอัยการ (Prosecutor) และ (3) ทนายจำเลย (Defense attorney)⁵

ศาลไม่มีหน้าที่สืบพยานหลักฐานในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดี⁶ เป็นเพียงผู้ควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกติกาอย่างเคร่งครัด⁷ และไม่มีหน้าที่กำหนดประเด็นข้อกฎหมายที่ได้แย้งกันเพราะเป็นบทบาทหน้าที่ของคู่ความในคดี กล่าวคือ เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์และทนายจำเลยจะดำเนินการเอง⁸ ศาลจะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของกระบวนการพิจารณาจะทำหน้าที่ควบคุมกฎระเบียบการพิจารณาคดี เป็นที่ปรึกษาในกระบวนการพิจารณาและตัดสินใจข้อเท็จจริงของคณะลูกขุนและจะเป็นผู้พิพากษาชี้ขาดคดีในที่สุด นอกจากนี้ศาลต้องทำหน้าที่เป็นหลักประกันว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต้องดำเนินไปโดยยุติธรรมต่อจำเลยด้วย⁹ คู่ความในคดีอาญาจะเป็นผู้นำสืบพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยในศาล โดยมีคณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงโดยการรับฟังพยาน¹⁰

² พินารัตน์ ชินพิทักษ์. เล่มเดิม. หน้า 79.

³ บุษณีย์ ภัทรพัฒนานนท์. เล่มเดิม. หน้า 17.

⁴ คณิต ณ นคร. เล่มเดิม. หน้า 3-4.

⁵ พรพัตร์ สติเวโรจน์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 35.

⁶ Paul B. Weston, and Ken M. Wells a (1972). **Law Enforcement and Criminal Justice: An Introduction**. pp. 70-71.

⁷ เจ็มซัย ชุตินวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 3.

⁸ Ibid. p. 1.

⁹ Paul B. Weston, and Ken M. Wells b (1976). **Criminal Justice Introduction and Guidelines**. p. 128.

¹⁰ พรพัตร์ สติเวโรจน์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 35.

3.1.1.2 การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา

การดำเนินคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกายึดถือระบบกล่าวหาดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความ 2 ฝ่าย ได้แก่พนักงานอัยการซึ่งกระทำการนามรัฐในฐานะเป็นตัวแทนของฝ่ายผู้เสียหายในคดีอาญาฝ่ายหนึ่ง กับจำเลยหรือทนายจำเลยอีกฝ่ายหนึ่ง โดยถือว่าคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย มีโอกาสในการต่อสู้โต้แย้งคัดค้านกันได้อย่างเท่าเทียม ประกอบกับมีแนวความคิดเห็นกันว่าทางที่จะได้มาซึ่งความจริงที่ดีที่สุดก็คือ การใช้หลักค้นหาความจริงโดยวิธีการต่อสู้ดังกล่าวนี้เอง ทำให้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ยึดถือต่อเนื่องมาจากประเทศอังกฤษแต่ดั้งเดิมนั้น ไม่มีกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญาก่อนพิจารณาแต่อย่างใด กล่าวคือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่อาจที่จะเข้าตรวจสอบพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการได้และดูเหมือนว่าศาลเองก็ไม่สามารถบังคับให้พนักงานอัยการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแก่ผู้ต้องหาได้¹¹

ในคดี *People exrel Lemon V. Supreme Court* 1927 ผู้พิพากษา Cardozo ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ไม่เห็นพ้องด้วยกับการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนพิจารณา ได้วินิจฉัย กระบวนพิจารณาของศาลล่างที่มีคำสั่งให้พนักงานอัยการอนุญาตให้ทนายจำเลยคัดค้านคำให้การของผู้ต้องหา และผลการตรวจพิสูจน์ผู้เสียหาย เพราะเห็นว่า เป็นการขัดต่อระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ อย่างไรก็ดี ผู้พิพากษา Cardozo ก็ยังเห็นว่า การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนพิจารณาในคดีอาญา อาจกระทำได้เฉพาะ โดยออกบทบัญญัติกฎหมายมาใช้บังคับเท่านั้น¹²

นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1953 ศาลสูงของมลรัฐ New Jersey ได้กล่าวไว้ในคดี *State V. Tune* ว่า ประสพการณ์ของการพิจารณาคดีอาญาที่ยาวนานสอนให้เรารู้ว่า การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนพิจารณานั้น บ่อยครั้งได้นำไปสู่การค้นหาข้อเท็จจริงที่ไม่สุจริต โดยอยู่บนพื้นฐานของการเบิกความเท็จและการปกปิดพยาน ก็อาจมีการให้สินบนและการข่มขู่พยานเพื่อให้พยานเบิกความหรือให้การเท็จ หรือทำให้เขาไม่สามารถให้การได้ ยิ่งกว่านั้นพยานจำนวนมากเมื่อรู้ว่าจำเลยได้รู้ชื่อของเขา ก่อนพิจารณาแล้ว ก็ไม่เต็มใจที่จะมาให้การเป็นพยานในคดีนั้น อันตรายทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นสิ่งสำคัญที่ยังติดแน่นอยู่ในการพิจารณาคดีอาญาเกินกว่าจะอนุญาตได้ การอนุญาตให้เปิดเผยข้อเท็จจริงของคำให้การและข่าวสารทั้งหมดที่อยู่ในความครอบครองของรัฐก่อนพิจารณานั้น จะเป็นการทำลายความยุติธรรมเลยทีเดียว¹³

¹¹ กาญจนา ศรีแสน. เล่มเดิม. หน้า 26.

¹² Jerry E. Norton. Op.cit. p. 13.

¹³ Ibid. p. 14.

ดังนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาในระยะเริ่มแรก หากไม่มีบทบัญญัติหรือกฎเกณฑ์ปฏิบัติกล่าวไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว ก็ถือเป็นหลักทั่วไปว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีสิทธิเข้าตรวจสอบพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการ และไม่มีสิทธิอย่างใดที่จะร้องขอหรืออ้างถึงกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนพิจารณา เพื่อให้ใช้เป็นวิธีการเข้าตรวจสอบพยานหลักฐานของรัฐ โดยมุ่งหวังเพียงว่าพยานหลักฐานนั้นอาจจะช่วยเขาในการต่อสู้คดีหรือเป็นแนวทางสำหรับการรวบรวมพยานหลักฐาน เว้นเสียแต่ว่า การพิจารณานั้นจะทำไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และมีเหตุผลที่ดีมาแสดง หรือเมื่อจำเป็นและสมควรเพื่อบริหารงานยุติธรรม ก็มีสิทธิเข้าล่วงรู้พยานหลักฐานก่อนพิจารณาได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลโดยเฉพาะ¹⁴

การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดเมื่อไม่นานมานี้ โดยมลรัฐส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะให้การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนพิจารณาขึ้นอยู่กับกรณีการตัดสินใจโดยสมัครใจ โดยอาศัยโอกาสในคดี ซึ่งแต่เดิมศาลจะใช้ดุลพินิจและมีคำสั่งในชั้นแรก ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนพิจารณาในคดีอาญา เริ่มเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยคำสั่งหรืออำนาจศาลมากเกินไปกว่าบทบัญญัติกฎหมาย อย่างไรก็ตามวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนพิจารณาในคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาค่อนข้างล่าช้า ทั้งนี้ เพราะสาเหตุประการหนึ่งสืบเนื่องมาจากความคิดเห็นที่คัดค้านของผู้พิพากษาที่มีชื่อเสียง อาทิเช่น Learned Hand และ Benjamin Cardozo เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ เห็นกันว่าการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญานั้นเป็นการขัดต่อแนวคิดเกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่าเป็นการต่อสู้มาแต่ดั้งเดิมนั่นเอง¹⁵

การเริ่มยอมรับเอากระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนสืบพยานมาใช้ในคดีอาญานั้น มีสาเหตุมาจากการยืนยันถึงหน้าที่ที่รัฐมีอยู่คือ หน้าที่อันจะให้หลักประกันแก่จำเลยว่าจะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การค้นหาและการได้มาซึ่งความจริง และวิธีทางที่ดีที่สุดเพื่อจะได้มาซึ่งความจริงในคดีก็คือ การเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกันตามระบบกล่าวหา แต่ในความเป็นจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ความเท่าเทียมกันนั้นเป็นความเท่าเทียมกันในทางทฤษฎีเท่านั้น การพิจารณาคดีอาญาไม่ควรถือลักษณะเดียวกับการแข่งกีฬาซึ่งผู้เล่นต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เดียวกัน ปราศจากการสร้างสมดุลของทั้งสองฝ่าย เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ ความเชื่อว่าการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อเท็จจริง ย่อมเป็นไปได้ที่จะทำให้การ

¹⁴ กาญจนาคตรีแสน. เล่มเดิม. หน้า 28-29.

¹⁵ แหล่งเดิม.

พิจารณาคดีเป็นไปอย่างเที่ยงธรรม เพราะอาจทำให้ความสามารถของจำเลยในการแสวงหาพยานหลักฐานเกิดความเท่าเทียมกับฝ่ายรัฐบ้าง¹⁶

ในปี ค.ศ. 1956 ศาลของมลรัฐ California ได้วินิจฉัยไว้ในคดี People v. Rison ศาลได้วินิจฉัยให้สิทธิแก่จำเลยที่จะได้รับการเปิดเผยคำให้การพยานของพนักงานอัยการก่อนพิจารณาได้ โดยศาลให้เหตุผลว่า รัฐไม่มีเหตุผลอันใดที่จะปฏิเสธคำร้องของผู้ต้องหา ที่ต้องการเข้าถึงพยานหลักฐานทั้งหมดที่จะทำให้ประเด็นในคดีกระจ่างขึ้น การปฏิเสธสิทธิที่จะล่วงรู้ข้อเท็จจริง พยานหลักฐานนั้น ย่อมจะเป็นการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างผลประโยชน์ของรัฐและฝ่ายจำเลย ซึ่งอาจทำให้สูญเสียวัตถุประสงค์ของการค้นหาความจริงในคดีอาญา นั่นคือความเที่ยงแท้แน่นอนของข้อเท็จจริงไปในที่สุด¹⁷

กระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาอาญาของรัฐบาลกลาง คือ Federal Rules of Criminal Procedure Rules 16 ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์และหน้าที่ให้ทั้งพนักงานอัยการและจำเลยต่างมีหน้าที่เปิดเผยพยานหลักฐานซึ่งกันและกัน

หลักเกณฑ์การเปิดเผยพยานหลักฐาน ซึ่งได้กำหนดไว้ใน Federal Rules of Criminal Procedure Rules 16 (Discovery and Inspection) พอสรุปได้ดังนี้¹⁸

1) การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐ (Government's Disclosure)¹⁹

(1) ข้อเท็จจริงที่ต้องมีการเปิดเผย (Information Subject to Disclosure)²⁰

ก. คำกล่าวของจำเลย (Defendant's Oral Statement) เมื่อจำเลยร้องขอ รัฐต้องเปิดเผยให้จำเลยได้รับทราบถึงข้อความ (substance) ที่เกี่ยวเนื่องกับคำกล่าวของจำเลย (any relevant oral statement made by the defendant) ที่ได้ให้ไว้ขณะก่อนหรือหลังการจับกุม ซึ่งได้มาจากการสอบสวนโดยบุคคลซึ่งได้กระทำในนามตัวแทนของฝ่ายรัฐ ซึ่งรัฐเจตนาจะอ้างเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณา²¹

¹⁶ พินารัตน์ ชินพิทักษ์. เล่มเดิม. หน้า 79.

¹⁷ Jerry E. Norton. Op.cit. p. 16.

¹⁸ พรพัตร์ สถิตเวโรจน์. (ม.ป.ป.). รายงานการเก็บข้อมูลการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา หัวข้อเรื่อง การเปิดเผยพยานบุคคลโดยให้อำนาจคู่ความร้องขอต่อศาลให้คู่ความอีกฝ่ายเปิดเผยพยานเพิ่มเติมในประเทศที่ใช้ระบบ Common Law: กรณีศึกษาเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ. หน้า 18-28.

¹⁹ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (a).

²⁰ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (a) (1).

²¹ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (a) (1) (A).

ข. เอกสารหรือบันทึกคำกล่าวของจำเลย (Defendant's Written or Recorded Statement) เมื่อจำเลยร้องขอ รัฐต้องให้จำเลยเข้าตรวจสอบ (inspection) คัดสำเนา (copying) หรือถ่ายภาพ (photographing) สิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

- เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็น (any relevant written) หรือบันทึกคำกล่าว (recorded statement) ของจำเลย หากเอกสารดังกล่าวอยู่ในความครอบครอง (possession) หรือควบคุม (control) ของฝ่ายรัฐและพนักงานอัยการได้รู้ (knows) หรืออาจรู้ได้จากการดำเนินการตามหน้าที่ (through due diligence could know) ถึงความมีอยู่ของเอกสารนั้น (that the statement exists)

- ส่วนหนึ่งส่วนใดของเอกสารหลักฐานซึ่งได้มีการบันทึกสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคำกล่าว (oral statement) ของจำเลย ที่ได้ให้ไว้ขณะก่อนหรือหลังการจับกุม ซึ่งจำเลยให้คำให้การไว้ในชั้นสอบสวนแก่บุคคลซึ่งได้กระทำในนามตัวแทนของฝ่ายรัฐ และ

- บันทึกคำให้การ (recorded testimony) ของจำเลยที่ให้การต่อคณะลูกขุนใหญ่ (grand jury) เกี่ยวกับฐานความผิดที่ฟ้อง²²

ค. ในกรณีที่จำเลยมีลักษณะเป็นองค์กร (Organizational Defendant) เมื่อจำเลยร้องขอ รัฐต้องเปิดเผยให้จำเลยทราบถึงคำกล่าวใดๆ ที่กำหนดไว้ใน 1) และ 2) ในกรณีที่บุคคลที่ทำคำกล่าว (statement) เป็นบุคคลดังต่อไปนี้

- เป็นบุคคลซึ่งถูกกล่าวอ้างถึงอันเนื่องมาจากมีความผูกพันกับจำเลยตามกฎหมายเพราะมีสถานะเป็นหัวหน้า (director) เพื่อนร่วมงาน (officer) ลูกจ้าง (employee) หรือตัวแทน (agent) ของจำเลย หรือ

- เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อหาที่ฟ้อง และเป็นบุคคลซึ่งถูกควบคุมตัวอันเนื่องมาจากมีความผูกพันกับจำเลยตามกฎหมายเพราะมีสถานะเป็นหัวหน้า (director) เพื่อนร่วมงาน (officer) ลูกจ้าง (employee) หรือตัวแทน (agent) ของจำเลย²³

ง. บันทึกของจำเลยในคดีก่อน (Defendant's Prior Record) เมื่อจำเลยร้องขอ รัฐต้องจัดให้จำเลยคัดสำเนา (copy) บันทึกของจำเลยในคดีก่อน (defendant's prior criminal record) ซึ่งอยู่ในความครอบครองหรือในความควบคุมของฝ่ายรัฐ หากพนักงานอัยการได้รู้ (knows) หรืออาจรู้ได้จากการดำเนินการตามหน้าที่ (through due diligence could know ถึงความมีอยู่ของบันทึกนั้น (that the statement exists)²⁴

²² Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (a) (1) (B).

²³ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (a) (1) (C).

²⁴ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (a) (1) (D).

จ. เอกสารและวัตถุพยาน (Documents and Object) เมื่อจำเลยร้องขอ รัฐต้องอนุญาตให้จำเลยเข้าตรวจสอบ (inspect) และคัดสำเนา (copy) หรือถ่ายภาพหนังสือ (books) รายงาน (papers) เอกสาร (documents) ข้อมูล (data) ภาพถ่าย (photographs) วัตถุที่มีรูปร่าง (tangible object) ตลอดจนอาคาร (buildings) หรือสถานที่ (places) หรือคัดสำเนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมของฝ่ายรัฐ และ

- เป็นพยานหลักฐานที่มีความสำคัญต่อการต่อสู้คดีของจำเลย
- เป็นพยานหลักฐานที่รัฐมีเจตนาจะใช้อ้างต่อศาลในชั้นพิจารณาคดี
- เป็นพยานหลักฐานที่ได้มาจากจำเลยหรือเป็นของจำเลย²⁵

ฉ. รายงานผลการตรวจและทดสอบ (Reports of Examinations and Tests) เมื่อจำเลยร้องขอ รัฐต้องอนุญาตให้จำเลยเข้าตรวจสอบ และคัดสำเนาหรือถ่ายภาพผลสรุปหรือรายงานเกี่ยวกับการตรวจสภาพร่างกายหรือจิตใจ (any physical or mental examination) ของจำเลย ตลอดจนผลการทดสอบทางวิทยาศาสตร์ที่ได้กระทำขึ้นเป็นพิเศษเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา หาก

- รายงานดังกล่าวอยู่ในความครอบครองดูแลของฝ่ายรัฐ
- พนักงานอัยการได้รู้หรืออาจรู้ได้หากได้ปฏิบัติตามหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ ถึงความมีอยู่ของรายงานนั้น
- รายงานดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเตรียมต่อสู้คดี หรือที่รัฐตั้งใจจะใช้เป็นพยานหลักฐานสำคัญในชั้นพิจารณาของศาล²⁶

ช. พยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert Witnesses) เมื่อจำเลยร้องขอ รัฐต้องให้สรุปบันทึกเกี่ยวกับคำให้การซึ่งรัฐตั้งใจจะใช้เป็นพยานหลักฐานสำคัญภายใต้บทบัญญัติข้อ 702, 703, 705 แห่ง Federal Rules of Evidence ในชั้นพิจารณาให้แก่จำเลย นอกจากนี้ ถ้ารัฐร้องขอให้จำเลยเปิดเผยข้อเท็จจริงภายใต้บทบัญญัติข้อ (b) (1) (C) (ii) และจำเลยได้ปฏิบัติตามแล้ว เมื่อจำเลยร้องขอ รัฐต้องให้สรุปบันทึกเกี่ยวกับคำให้การซึ่งรัฐตั้งใจจะใช้เป็น พยานหลักฐานสำคัญภายใต้บทบัญญัติข้อ 702, 703, 705 แห่ง Federal Rules of Evidence ในชั้นพิจารณาในประเด็นที่เกี่ยวกับเงื่อนไขทางสภาพจิตใจของจำเลย ให้แก่จำเลยด้วย²⁷

(2) ข้อเท็จจริงที่เปิดเผยไม่ได้ (Information Not Subject to Disclosure) นอกจากบทบัญญัติที่กำหนดให้รัฐต้องเปิดเผยตามที่กล่าวมาแล้ว ข้อกำหนดนี้ไม่อนุญาตให้เปิดเผยหรือตรวจสอบรายงานบันทึกหรือเอกสารอื่นๆ ของรัฐ ซึ่งพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่อื่นๆ ของรัฐ

²⁵ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (a) (1) (E).

²⁶ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (a) (1) (F).

²⁷ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (a) (1) (F).

ได้ทำขึ้นเกี่ยวกับการสอบสวน (investigating) หรือฟ้องร้องคดี (prosecuting) และข้อกำหนดนี้ไม่ให้ใช้กับการเปิดเผยหรือตรวจสอบคำกล่าว (statements) ของบุคคลซึ่งคาดหมายว่าจะเป็นพยานของรัฐ (prospective government witnesses) ด้วย²⁸

(3) บันทึกผลการพิจารณาคดีของคณะลูกขุน (Grand Jury Transcripts) ข้อกำหนดฉบับนี้ไม่ใช่บังคับกับการเปิดเผยหรือตรวจสอบบันทึกการดำเนินคดีของคณะลูกขุนใหญ่ (a grand jury's recorded proceeding) เว้นแต่จะเป็นกรณีการปฏิบัติตามข้อกำหนดฉบับที่ 6 ในข้อ 12 (h), 16 (a) (1), และ 26.2²⁹

2) หน้าที่ต่อเนื่องในการเปิดเผยพยานหลักฐาน (Continuing Duty to Disclose) ในเวลาก่อนหรือระหว่างการพิจารณาคดี ถ้าคู่ความฝ่ายใดร้องขอ คู่ความนั้นต้องเปิดเผยพยานหลักฐานเพิ่มเติมให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง หาก³⁰

(1) พยานหลักฐานเช่นว่านั้นอยู่ภายใต้กฎหมายในเรื่องการเปิดเผยหรือการตรวจสอบพยานหลักฐานตามข้อกำหนดฉบับนี้ และ³¹

(2) มีคู่ความอีกฝ่ายได้ร้องขอไปก่อนหน้านี้ หรือเป็นไปตามคำสั่งศาล³²

3) การกำกับดูแลการค้นหาค้นหาข้อเท็จจริง (Regulating Discovery)³³

(1) คำสั่งคุ้มครองและแก้ไขปรับปรุง (Protective and Modifying Orders) เมื่อมีเหตุผลเพียงพอไม่ว่าเวลาใดๆ ศาลอาจมีคำสั่งปฏิเสธ จำกัดหรือชะลอ ผัดผ่อน หรือมีคำสั่งอื่นใดตามที่เห็นสมควรเกี่ยวกับการเปิดเผยหรือตรวจสอบพยานหลักฐาน เมื่อคู่ความฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งแสดงเอกสารทั้งหมดหรือบางส่วนให้ศาลตรวจดูโดยลำพัง ถ้าศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้อง ข้อความในเอกสารทั้งหมดจะถูกบันทึกไว้ในสำนวนพิจารณาของศาล เพื่อที่ศาลอุทธรณ์จะตรวจดูได้กรณีที่มีการอุทธรณ์³⁴

(2) กรณีที่คู่ความไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้ (Failure to Comply) ในกรณีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งได้เพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้ ศาลอาจมีคำสั่ง³⁵

²⁸ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (a) (2).

²⁹ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (a) (3).

³⁰ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (c).

³¹ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (c) (1).

³² Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (c) (2).

³³ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (d).

³⁴ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (d) (1).

³⁵ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (d) (2).

ก. ให้คู่ความนั้นอนุญาตให้มีการเปิดเผยหรือตรวจสอบพยานหลักฐานภายในกำหนดเวลา สถานที่และลักษณะของการให้เปิดเผยและเข้าตรวจดูโดยเฉพาะได้ รวมทั้งการกำหนดขอบเขตและเงื่อนไขที่เหมาะสมได้³⁶

ข. อนุญาตให้พิจารณาคดีต่อไป³⁷

ค. ห้ามมิให้นำพยานหลักฐานที่มีได้เปิดเผยมาเป็นพยาน³⁸

ง. มีคำสั่งประการอื่นตามที่เห็นสมควร³⁹

แม้ว่า Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 จะมีกำหนดหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาทั้งของมลรัฐและผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ และศาลสูงจะได้อ้างหลักเกณฑ์กำหนดเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการตามรัฐธรรมนูญที่จะต้องแจ้งหรือเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมอโดยไม่ต้องร้องขอดังกล่าวมาแล้ว แต่ทั้ง Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 และคำวินิจฉัยของศาลสูงสหรัฐเองก็ยังมีข้อบกพร่องบางประการ เช่น ไม่ได้กำหนดถึงหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้อย่างแน่ชัด และรายละเอียดข้อเท็จจริงที่กำหนดไว้ว่าจะต้องเปิดเผยนั้นก็ยังไม่แน่ชัดครอบคลุมกว้างขวางเพียงพอ รวมทั้งวิธีการปฏิบัติตามหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะเปิดเผยนั้นก็มิได้กำหนดไว้ และหลักเกณฑ์ของมลรัฐต่างๆ ที่ยึดถือปฏิบัติก็ยังลักลั่นกันอยู่บ้างก็กำหนดหลักเกณฑ์ให้การเปิดเผยเป็นไปอย่างจำกัด บ้างก็ให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะสั่งให้อัยการเปิดเผยเฉพาะบันทึกคำให้การขอจำเลยที่ให้การต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพยานเอกสาร การตรวจสอบร่างกาย แต่ไม่อนุญาตสำหรับข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานอื่น หรือบ้างก็กำหนดว่าศาลจะไม่อนุญาตเว้นเสียแต่จำเลยจะได้แสดงเหตุผลพิเศษอย่างเพียงพอ เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความแตกต่างในการปฏิบัติอย่างมาก ดังนั้น ในระยะไม่กี่ปีที่ผ่านมาหลายมลรัฐเริ่มที่จะเปลี่ยนแปลงกำหนดหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาให้แน่ชัดและเป็นไปอย่างกว้างขวางเสรี (liberal discovery) ยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยยึดหลักเกณฑ์ของเนติบัณฑิตสภาอเมริกาเป็นแนวทาง กล่าวคือ ใน A.B.A Standard Discovery and Procedure Before Trial ได้กำหนดในเรื่องนี้ไว้พอที่จะสรุปได้ดังนี้⁴⁰

³⁶ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (d) (2) (A).

³⁷ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (d) (2) (B).

³⁸ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (d) (2) (C).

³⁹ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 (d) (2) (D).

⁴⁰ พรพักตร์ สถิตเวโรจน์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 35-37.

กรณีหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย

1) พนักงานอัยการจะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงและข่าวสาร (Material and information) ซึ่งอยู่ในความครอบครองควบคุมของตนแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือทนายของเขา ดังต่อไปนี้

(1) ชื่อและที่อยู่ของบุคคลซึ่งพนักงานอัยการเจตนา (intends) จะเรียกมาเป็นพยานในการไต่สวนในชั้นพิจารณาคดี รวมทั้งข้อเขียนหรือบันทึกคำกล่าว (statements) ของพยานที่เกี่ยวข้องนั้นด้วย

(2) ข้อเขียนหรือบันทึกคำกล่าวและเนื้อหาใจความคำพูดของผู้ต้องหา (accused) หรือจำเลยร่วม (codefendant) ในกรณีที่เป็นจำเลยร่วมกันในการพิจารณาคดีนั้น

(3) บันทึกของคณะลูกขุน (grand jury) ที่เกี่ยวกับคำให้การ (testimony) ของผู้ต้องหาและคำให้การของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งพนักงานอัยการเจตนาเรียกมาเป็นพยานในการไต่สวนหรือในชั้นพิจารณาคดี

(4) รายงานหรือคำกล่าวของผู้เชี่ยวชาญ (experts) ซึ่งได้กระทำขึ้นเป็นพิเศษเกี่ยวกับคดีนั้น รวมทั้งผลของการตรวจสภาพร่างกายหรือจิตใจ และการตรวจสอบ ทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือการเปรียบเทียบ

(5) หนังสือ (books) รายงาน (papers) เอกสาร (documents) ภาพถ่าย (photographs) หรือวัตถุสิ่งของ (tangible objects) ซึ่งพนักงานอัยการเจตนาที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในการไต่สวนหรือพิจารณาคดี หรือที่ซึ่งได้มาจากหรือเป็นของผู้ต้องหา

(6) บันทึกการลงโทษทางอาญาครั้งก่อนของบุคคลซึ่งพนักงานอัยการเจตนาที่จะเรียกมาเป็นพยานในการไต่สวนหรือพิจารณาคดี

2) พนักงานอัยการจะต้องแจ้งแก่ทนายจำเลยว่าตนมีสำเนานบันทึกคำให้การของคณะลูกขุนที่เกี่ยวข้องในคดีนั้นหรือไม่ รวมทั้งต้องแจ้งด้วยว่าตนมีบันทึกคำสนทนาของผู้ต้องหาหรือหลักฐานของเขามาได้มาโดยเครื่องจับ (electronic surveillance) หรือเครื่องดักฟัง (wiretapping) หรือไม่

3) พนักงานอัยการจะต้องแสดงให้เห็นทนายจำเลยทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองควบคุมของตน ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาในการต่อสู้เพื่อให้พ้นจากความรับผิดที่ฟ้อง หรือจะทำให้ผู้ต้องหานั้นต้องรับโทษน้อยลง

4) หน้าที่ของพนักงานอัยการดังที่กล่าวมานี้ (ข้อ 1-3) รวมไปถึงข้อเท็จจริงและข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองควบคุมของสมาชิกที่ร่วมงานกับพนักงานอัยการ และบุคคลอื่นที่เข้า

มีส่วนร่วมในการสืบสวนสอบสวน หรือกำหนดลักษณะของคดี และไม่ว่าบุคคลนั้นจะต้องรายงานตามระเบียบหรืออ้างว่าเป็นคดีเฉพาะที่ต้องรายงานต่อหน่วยงานหรือไม่ก็ตาม

5) ในการปฏิบัติตามหน้าที่ของพนักงานอัยการดังกล่าวนี้

(1) พนักงานอัยการควรจักต้องปฏิบัติตามหน้าที่นี้ในทันทีทันใดหลังจากที่จนได้แจ้งข้อหาต่อผู้ต้องหา

(2) พนักงานอัยการอาจปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวนี้โดยความตกลงกันระหว่างพนักงานอัยการกับทนายจำเลยก็ได้ หรือโดยวิธีดังนี้

ก. โดยการบอกกล่าว (notifying) ทนายจำเลยว่าข้อเท็จจริงและข้อหาสารที่มีอยู่ นั้น อาจตรวจสอบ คัดถ่ายสำเนาและถ่ายภาพได้ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งโดยเฉพาะ ตามเวลาที่เหมาะสม

ข. กำหนดเวลาใดเวลาหนึ่งโดยเฉพาะที่เหมาะสม สะดวก หรืออื่นๆ ในการจัดให้มีการตรวจ คัดถ่ายสำเนาและถ่ายภาพข้อเท็จจริงและข้อหาสารนั้น

6) กรณีที่ทนายจำเลยร้องขอ พนักงานอัยการจักต้องเปิดเผยและอนุญาตให้ทนายจำเลยเข้าตรวจดู ทดสอบ คัดถ่ายสำเนาและถ่ายภาพสิ่งของและข้อหาสารที่เกี่ยวข้องในคดีที่เกี่ยวข้องกับ

(1) รายละเอียด (specified) ของการค้นและจับกุม

(2) รายละเอียด (specified) ของการได้มาซึ่งคำกล่าว (statements) จากผู้ต้องหา

(3) ความสัมพันธ์ของบุคคลโดยเฉพาะเจาะจงกับเจ้าหน้าที่ถ้าหากมี

7) กรณีที่ทนายจำเลยร้องขอและได้ระบุข้อเท็จจริงหรือข้อหาสารที่ต้องการทราบมาเพียงพอ และหากข้อเท็จจริงหรือข้อหาสารอยู่ในความครอบครองควบคุมของพนักงานอัยการหรือของเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ พนักงานอัยการจักต้องพยายามขวนขวายโดยสุจริต (good faith) ให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือข้อหาสารนั้น แต่หากไม่สำเร็จและข้อเท็จจริงข้อหาสารหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐบาลนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาล ศาลอาจออกหมายเรียกหรือมีคำสั่งให้นำเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือข้อหาสารนั้นต่อทนายจำเลยได้

8) กรณีที่คำร้องขอให้เปิดเผยนั้นมีเหตุผลสมควรและแสดงให้เห็นว่าข้อเท็จจริงหรือข้อหาสารนั้นจำเป็นสำหรับการเตรียมตัวในการต่อสู้คดี ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่อาจให้เปิดเผยข้อเท็จจริงหรือข้อหาสารที่เกี่ยวข้องตามข้อ 1, 6, 7 ต่อทนายจำเลย และศาลมีอำนาจที่จะปฏิเสธไม่ให้เปิดเผยข้อเท็จจริงหรือข้อหาสารดังกล่าว (ข้อ 1, 6, 7) ได้หากพบว่ามีเหตุผลที่จะเสี่ยงต่ออันตรายทางร่างกายของบุคคล หรือการข่มขู่ ติดสินบน ให้คำตอบแทน หรือเป็นการกลั่นแกล้งหรือ

ชัดเจนโดยไม่จำเป็น อันเป็นผลมาจากการเปิดเผยนั้นมีน้ำหนักของอันตรายเหนือกว่าประโยชน์ที่
 หมายจำเลยจะได้รับจากการเปิดเผย

ดังนั้น การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลของประเทศ
 สหรัฐอเมริกานั้น มีลักษณะเหมือนตะแกรง กล่าวคือ กระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานจะทำให้มี
 การตรวจสอบกลั่นกรองพยานหลักฐานได้เป็นอย่างดี เพราะจะทำให้พยานหลักฐานของคู่ความ
 ทั้งสองฝ่ายได้รับการเปิดเผยต่อหน้าศาลก่อนการพิจารณา และพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ก็อาจถูก
 กลั่นกรองออกก่อนการพิจารณาคดีได้ ในขั้นตอนของการเปิดเผยนี้ อันจะส่งผลทำให้การสืบพยาน
 ของศาลจะมีแต่เฉพาะพยานหลักฐานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคดีจริงๆ และเป็นพยานหลักฐานที่รับฟัง
 ได้เท่านั้นที่เข้าสู่การพิจารณาของศาล และการสืบพยานก็จะเหลือแค่เฉพาะประเด็นที่เป็นปัญหา
 จริงๆ เท่านั้น รวมถึงกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานยังทำให้กระบวนการ
 พิจารณาคดีรวดเร็วและรวดเร็วยิ่งขึ้นด้วย⁴¹

3.1.2 ประเทศอังกฤษ

3.1.2.1 กระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษนั้นสืบเนื่องจากยึดถือระบบการดำเนินคดีอาญาที่เรียกว่า
 “ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) และมีหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เป็น
 บรรทัดฐานปฏิบัติกันมานานหลายศตวรรษ⁴² การพิจารณาคดีของประเทศอังกฤษแยกตามลักษณะ
 ของวิธีพิจารณาออกเป็น 2 วิธี คือ ศาลที่มีลูกขุน ได้แก่ศาล Crown Court เป็นศาลสูงที่มีอำนาจ
 พิจารณาเหนือคดีอาญาที่ต้องใช้ลูกขุน (Trial on indictment) คดีที่พิจารณาโดยวิธี Indictment
 ผู้พิพากษาจะทำการพิจารณาคดีร่วมกับคณะลูกขุน ส่วนศาลที่ไม่มีลูกขุน เช่น Magistrates Court
 เป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาประเภทที่มีความผิดอาญาเล็กๆ น้อยๆ คือ คดีที่มีโทษ
 จำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,000 ปอนด์ โดยไม่ใช้ลูกขุน⁴³

การพิจารณาคดีในศาลที่มีลูกขุน (Crown Court) จะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ
 ขั้นตอนวินิจฉัยข้อเท็จจริงและชั้นปรับบทลงโทษและกำหนดโทษ สำหรับชั้นวินิจฉัยว่าผิด
 หรือไม่นั้น จะกระทำโดยลูกขุนซึ่งจะต้องนั่งฟังการเสนอคำพยานของคู่ความโดยตลอดแล้ว
 วินิจฉัยว่าจำเลยผิดหรือไม่ การใช้ระบบลูกขุนเป็นหลักที่ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการชี้ขาด
 ข้อเท็จจริงในคดีอาญา และกฎหมายอังกฤษมีหลักเกณฑ์ในการนำพยานมาพิสูจน์โดยเคร่งครัดและ
 มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด เพื่อไม่ให้พยานที่มีลักษณะต้องห้ามเข้าสู่สำนวนความ สำหรับชั้นปรับ

⁴¹ บุญชัย ภัทรวัฒนานนท์. เล่มเดิม. หน้า 23.

⁴² กาญจนนา ศรีแสน. เล่มเดิม. หน้า 90.

⁴³ บุญชัย ภัทรวัฒนานนท์. เล่มเดิม. หน้า 24.

บทลงโทษ จะกระทำโดยผู้พิพากษา ซึ่งจะดำรงตนเป็นกลางและวางเฉย กล่าวคือ ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานโดยเคร่งครัด เพื่อมิให้มีการเอารัดเอาเปรียบในการต่อสู้คดีในศาล ผู้พิพากษาไม่มีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานในการวินิจฉัยความจริงในคดี กล่าวคือเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์และทนายจำเลยจะดำเนินการเอง บทบาทของคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาโจทก์และจำเลยในคดีจะมีฐานะเท่าเทียมกันในการเสนอหลักฐานเหมือนเช่นคดีแพ่ง ศาล (Trial Judge) จะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของกระบวนการพิจารณา ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมกฎระเบียบการพิจารณาคดี และยังเป็นທີ່ปรึกษาในกระบวนการพิจารณา และตัดสินข้อเท็จจริงของคณะลูกขุนและจะเป็นผู้พิพากษาชี้ขาดคดีในที่สุด⁴⁴ ซึ่งเป็นหลักการของการค้นหาความจริงแบบต่อสู้คดีกัน (Adversarial System หรือ Fight Theory) เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา

3.1.2.2 การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลของประเทศอังกฤษ

โดยที่แนวความคิดสาระสำคัญว่า กฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) แต่ดั้งเดิมนั้น เป็นศูนย์รวมของการแข่งขันเกมกีฬาต่างๆ ความเป็นนักกีฬานี้ได้ซึมซาบเข้าไปในสายเลือดของชาวอังกฤษโดยไม่รู้ตัว และสิ่งนี้เองได้ก่อให้เกิดลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งคือ ส่งผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกรักความเป็นธรรม มีพฤติกรรมที่ไม่เห็นแก่ตัวอันเป็นคุณลักษณะของคู่ต่อสู้อย่างแท้จริง การต่อสู้ต้องดำเนินไปอย่างเสมอภาค และสมศักดิ์ศรี ข้อสันนิษฐานในเรื่องความบริสุทธิ์ของบุคคล รวมทั้งสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิกิริยาต่อตนเอง ตลอดหลักเกณฑ์พิเศษอื่นๆ ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงผลของความเป็นนักกีฬาดังกล่าวนี้⁴⁵ ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อกล่าวถึงการอนุญาตให้เปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญาแล้ว จึงดูเหมือนว่าชาวอังกฤษไม่ผู้เต็มใจนัก เพราะเห็นว่าการอนุญาตให้เปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญาเป็นสิ่งที่ขัดกับภูมิหลังของหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ และการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา⁴⁶

ดังนั้น สิ่งหนึ่งที่มักจะปรากฏให้เห็นเด่นชัดในการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษก็คือ การสร้างความประหลาดใจให้ปรากฏแก่คู่ความฝ่ายตรงข้าม ด้วยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามนั้นไม่อาจคาดคิดมาก่อน ประกอบกับการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษที่มีลักษณะเป็นการต่อสู้คดีกันอย่างเท่าเทียมกัน เปรียบเช่นเกมกีฬานั้น เป็นสิ่งสำคัญ และมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการโน้มน้าวนโยบายของกฎหมายคอมมอนลอว์ ดำเนินไปใน

⁴⁴ แหล่งเดิม.

⁴⁵ John H. Wigmore. (1940). *Anglo-American System of Evidence in Trials at Common Law*. p. 374.

⁴⁶ Jerry E. Norton. Op.cit. p. 12.

รูปแบบที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันกล่าวคือ ถือว่าการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานให้คู่ต่อสู้ทราบล่วงหน้า เป็นสิ่งที่ เป็นปฏิปักษ์ต่อสัจจะของความเป็นนักกีฬาอย่างยิ่ง

จะเห็นได้จากในคดี Rex V. Purnell ศาลอาญา (King's Bench) ได้ปฏิเสธคำร้องของพนักงานอัยการเพื่อทำการตรวจสอบสถานะ และเอกสารสำคัญ ของ Oxford University ซึ่งจำเลยร่วมคนหนึ่งเป็นรองอธิการบดี โดยกล่าวว่าศาลต่างเห็นพ้องต้องกันว่าไม่สามารถจะอนุญาตได้ เพราะเป็นหลักการอย่างหนึ่งของการพิจารณาคดีอาญาการบังคับให้จำเลยเปิดเผยพยานหลักฐานย่อมเป็นโทษแก่จำเลย⁴⁷

ต่อมาในปี ค.ศ. 1792 ในคดี King v. Holland ศาลอังกฤษยังแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาเป็นสิ่งที่ เป็นอันตรายอย่างมาก เมื่อจำเลยในคดีนี้ได้ร้องขออนุญาตต่อศาล เพื่อทำการตรวจสอบรายงานการสอบสวนของคณะกรรมการ ซึ่งทำการสอบสวนเขาในฐานะที่เป็นพนักงานของ The East India Company ซึ่ง Lord Kenyon ได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านกรณีนี้ โดยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าขอแสดงความคิดเห็นให้ปรากฏอย่างชัดเจนที่สุดว่า เราไม่ควรอนุญาตต่อคำร้องขอเช่นนี้ เพราะไม่มีหลักหรือแนวบรรทัดฐานมารองรับแต่อย่างใด และถ้าเราอนุญาตไปก็จะเป็นการกลับหลัก หรือสลับระบบกฎหมายอาญาทั้งหมดทีเดียว”

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ ตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ ของประเทศอังกฤษแต่ดั้งเดิมนั้น จึงไม่มีกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานในคดีอาญา และการไม่มีอยู่ซึ่งกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงนี้ ได้ดำเนินไปอย่างมั่นคง กล่าวคือ ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ใดเกี่ยวกับพยานหลักฐานว่าจะไม่รับฟังพยานบุคคลซึ่งชื่อของเขามิได้ถูกเปิดเผยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ และไม่มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความเบื้องต้นในการอนุญาตให้ผู้ต้องหา หรือจำเลยได้มาซึ่งบัญชีรายชื่อของพยานหลักฐานก่อนพิจารณาแต่อย่างใด ผลที่ติดตามมาก็คือ โดยทั่วไปตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ จึงไม่ยอมรับหลักเกณฑ์ที่เรียกร้องให้มีการบอกกล่าวล่วงหน้าแก่คู่ความฝ่ายตรงข้ามเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่คู่ความตั้งใจจะอ้างในชั้นพิจารณาหรือให้ยอมรับเอากระบวนการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเผย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงบางประการด้วยความคิดที่ยังคงเชื่อกันว่าแม้จะได้ทราบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานล่วงหน้าก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด เพราะถึงอย่างไรก็ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงความจริงนั้นได้

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงในเรื่องกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีอาญาในประเทศอังกฤษนั้นก็ปรากฏให้เห็นอยู่บ้าง แต่ก็ เป็นไปอย่างจำกัด และส่วนใหญ่ยังเป็นไปในรูปข้อยกเว้นหลักเกณฑ์ของหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ อาทิเช่น กรณีถ้าโจทก์จะต้องแจ้งให้จำเลยทราบโดยละเอียดว่าพยานชื่อใด และจะมาให้การอย่างไร เพื่อจำเลยจะได้

⁴⁷ กาญจนาศรีแสน. เล่มเดิม. หน้า 91.

มีโอกาเตรียมตัวเพื่อซักค้าน ถ้าไม่ได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้า จำเลยก็อาจคัดค้านไม่ให้เข้าสืบได้ หลักนี้ใช้บังคับกับพยานเอกสารด้วย นอกจากนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับอนุญาตให้เข้าตรวจสอบหรือคัดสำเนาบันทึกคำให้การของพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (deposition) และในชั้นพิจารณาได้ หรือมิฉะนั้นก็อ่านให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยฟังเสียก่อน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในรูปที่บัญญัติเป็นกฎหมายก็มีบ้างเหมือนกัน กล่าวคือในปี 1695 รัฐสภาอังกฤษได้ออกกฎหมายที่เป็นข้อยกเว้นไว้ว่า ในคดีกบฏ (treason) โจทก์ก็ต้องส่งสำเนาคำฟ้อง (indictment) ให้แก่จำเลยล่วงหน้า 5 วัน ก่อนพิจารณาคดี และต่อมาในปี 1708 ก็ได้ขยายความคุ้มครองนี้ไปถึงคดี misprision of treason ด้วย ซึ่งกรณีนี้ก็ต้องส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยล่วงหน้า 10 วันก่อนพิจารณา ที่สำคัญก็คือ จำเลยในคดีดังกล่าวนี้ สามารถที่จะเข้าถึงรายชื่อของพยาน (list of witnesses) ซึ่งจะมาให้การเป็นพยานรัฐในชั้นพิจารณาได้ด้วย⁴⁸

ปัจจุบันกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาของอังกฤษนั้น มีกฎหมายสำคัญและเกี่ยวข้องกับการเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาล อยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนที่บัญญัติไว้ในกฎหมายกลาง คือ Criminal Procedure Rule และส่วนที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลำดับพระราชบัญญัติ คือ Criminal Procedure and Investigations Act 1996

ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า Criminal Procedure Rule ซึ่งปรากฏอยู่ใน Part 22-24 กำหนดให้มีการเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลไว้ดังนี้

1) การเปิดเผยพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ (Disclosure by the prosecution)

ในส่วนที่เกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาล นั้น Part 22 แห่ง Criminal Procedure Rule 2005 กำหนดให้นำ Section 3, 4 และ 7 แห่ง Criminal Procedure and Investigations Act 1996 มาใช้บังคับ⁴⁹ โดย Criminal Procedure and Investigations Act 1996 ได้แบ่งการเปิดเผยของพนักงานอัยการออกเป็น 2 ช่วง คือ การเปิดเผยพยานหลักฐานปฐมภูมิหรือการเปิดเผยเบื้องต้น (primary disclosure) และการเปิดเผยพยานหลักฐานทุติยภูมิหรือการเปิดเผยครั้งที่สอง (secondary disclosure) ในส่วนของมาตรา 3 และ มาตรา 4 ได้กล่าวถึงการเปิดเผยพยานหลักฐานเบื้องต้นของพนักงานอัยการ โดยกล่าวถึงว่าพนักงานอัยการจะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานในการฟ้องคดีอาญา (any prosecution material) ซึ่งยังไม่เคยเปิดเผยให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบมาก่อน รวมถึงความคิดเห็นของพนักงานอัยการ (the prosecutor's opinion) เกี่ยวกับคดีที่ได้ฟ้องกันนั้นหรือ

⁴⁸ แหล่งเดิม. หน้า 92-93.

⁴⁹ Criminal Procedure Rules Part 22 There are currently no rules in this Part. As to the duty of the prosecution to make initial disclosure see sections 3 and 4 of the Criminal Procedure and Investigations Act 1996. As to the continuing duty of disclosure see section 7A of the same Act.

เปิดเผยบันทึกคำกล่าว (a written statement) ของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งพยานหลักฐานที่ได้กล่าวมานั้นหมายถึงว่าเป็นสิ่งที่อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการแล้วเท่านั้น⁵⁰

Keane (1994) 1 WLR 746 ได้กล่าวถึงหลักพื้นฐานของการเปิดเผยข้อมูลในขั้นของการเปิดเผยข้อมูลเบื้องต้น (Primary disclosure) ซึ่งเป็นช่วงของการเปิดเผยพยานหลักฐานของอัยการว่า ข้อมูลหลักฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งต้องได้รับการเปิดเผยก็ต่อเมื่อ พยานหลักฐานที่ได้มานั้นได้ถูกไต่ตรองพิจารณาเป็นอย่างดีโดยกระบวนการการดำเนินคดีแล้วว่า

(1) พยานหลักฐานที่ได้มานั้นเกี่ยวข้องหรือมีความเป็นไปได้ที่จะเกี่ยวข้องกับประเด็นในคดี

(2) พยานหลักฐานนั้นอาจนำมาซึ่งประเด็นใหม่ในการพิจารณาคดีที่หลักฐานที่นำมาใช้อุ้ยนั้นไม่อาจจะแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจน

(3) พยานหลักฐานที่สามารถนำไปสู่พยานหลักฐานต่างๆ ทั้งใน (1) และ (2)⁵¹

ดังนั้น การเปิดเผยพยานหลักฐานเบื้องต้นตามบทบัญญัติของ The Criminal Procedure and Investigations Act 1996 ที่พนักงานอัยการต้องปฏิบัติตามดังนี้⁵²

(1) อัยการต้องเปิดเผยข้อกล่าวหาที่เป็นประเด็นในการฟ้อง ซึ่งข้อกล่าวหา นั้นไม่เคยมีการเปิดเผยมาก่อน รวมถึงต้องยื่นคำแถลงข้อกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งต้องบรรยายถึงประเด็นในการฟ้องคดีของอัยการ⁵³

(2) อัยการต้องเปิดเผยความเห็นในการสั่งฟ้องให้ผู้ต้องหาและจำเลยทราบ รวมถึงให้จำเลยคัดลอกความเห็นนั้นด้วย⁵⁴

(3) อัยการต้องเปิดเผยข้อมูลหรือเอกสาร (Documents) ที่อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ทราบ⁵⁵

ในส่วนของการเปิดเผยพยานหลักฐานทุติยภูมิหรือการเปิดเผยครั้งที่สอง (secondary disclosure) นั้นถูกกำหนดใน section 7 ของกฎหมายดังกล่าว โดยการเปิดเผยในขั้นนี้จะกระทำเมื่อฝ่ายจำเลยได้ยื่นคำให้การ พนักงานอัยการจะทำการเปิดเผยแก่จำเลยถึงพยานหลักฐานในการดำเนินคดีก่อนหน้านี้ถึงพยานหลักฐานที่ยังไม่ได้เปิดเผยออกมา กล่าวคือ พยานหลักฐานที่พนักงานอัยการได้พบหรือมีพยานหลักฐานอื่นเพิ่มเติมสำหรับที่จะนำมาใช้ประกอบการฟ้อง

⁵⁰ Criminal Procedure and Investigations Act 1996, Section 3 and Section 4.

⁵¹ พรพัตตร์ สติเวโรจน์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 66-67.

⁵² แหล่งเดิม. หน้า 54-55.

⁵³ Criminal Procedure and Investigations Act 1996, Section 3 (1).

⁵⁴ Criminal Procedure and Investigations Act 1996, Section 3 (3).

⁵⁵ Criminal Procedure and Investigations Act 1996, Section 4 (1).

คดีอาญาแก่จำเลย วิธีการในการเปิดเผยนั้นจะเป็นรูปแบบเดียวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานเบื้องต้น และกระบวนการนี้จะขึ้นอยู่กับข้อยกเว้นเดียวกันในเรื่องของพยานหลักฐานที่ศาลมีคำสั่งห้ามทำการเปิดเผย เพราะเห็นแล้วว่าจะไม่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดี⁵⁶

2) การเปิดเผยพยานผู้เชี่ยวชาญ (Disclosure of expert evidence)

การเปิดเผยพยานผู้เชี่ยวชาญนั้น Part 24 แห่ง Criminal Procedure Rule ได้กำหนดกระบวนการต่อจากการที่ศาลมาจิสเตรท (Magistrates' court) ได้กล่าวสรุป กระบวนการพิจารณาคดีให้ผู้ต้องหาได้รับทราบกรณีที่ผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ (a plea of not guilty), การส่งตัวไปฝากขังในเรือนจำเพื่อดำเนินคดี (the committal for trial of any person) การโอนคดีไปยัง Crown Court ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 4 แห่ง Criminal Justice Act 1987 หรือบทบัญญัติมาตรา 53 แห่ง Criminal Justice Act 1991 การส่งตั้งบุคคลใดๆ เข้าสู่การพิจารณาภายใต้บทบัญญัติมาตรา 51 แห่ง Crime and Disorder Act 1998 และการออกคำสั่งพิจารณาคดีใหม่ เอาไว้ว่า ถ้าคู่ความใดเสนอให้มีการนำสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ (ไม่ว่าจะเป็นในส่วนข้อเท็จจริงหรือความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ) จะต้องดำเนินการโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ (as soon as practicable)⁵⁷

จะเห็นได้ว่า Criminal Procedure Rules และ Criminal Procedure and Investigations Act 1996 กำหนดไว้เพียงกว้างๆ ว่า ให้พนักงานอัยการเปิดเผยพยานหลักฐานให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบเท่านั้น ซึ่งไม่ได้กำหนดรายละเอียดของสิ่งซึ่งจะต้องเปิดเผยไว้อย่างชัดเจน และไม่ได้กำหนดให้มีการเปิดเผยพยานบุคคลก่อนสืบพยานเอาไว้ด้วย อาจกล่าวได้ว่าในเรื่องของการเปิดเผยพยานบุคคล จึงเป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการว่าจะเปิดเผยหรือไม่ รวมทั้งกฎหมายทั้งสองฉบับไม่ได้กำหนดให้อำนาจจำเลยร้องขอให้พนักงานอัยการเปิดเผยพยานหลักฐานเพิ่มเติมแต่อย่างใด เพียงแต่กำหนดให้พนักงานอัยการเปิดเผยพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของตนเพิ่มเติมเป็นครั้งที่สอง ภายหลังจากที่มีการเปิดเผยครั้งแรกแล้วเท่านั้น⁵⁸

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลในประเทศอังกฤษยังมีอยู่น้อยมากอาจเป็นเพราะหลักการของระบบกฎหมายหลักคอมมอนลอว์ ที่ถือว่าการรู้โจมในชั้นพิจารณาเป็นเรื่องปกติในการพิจารณาคดีอาญา รวมทั้งการที่ผู้พิพากษา ซึ่งจะวางตนเป็นกลางและวางเฉย ทำหน้าที่ควบคุมกระบวนการพิจารณาคดี และเป็นที่ปรึกษาในกระบวนการพิจารณา และตัดสินข้อเท็จจริงของคณะลูกขุนและชี้ขาดคดีเท่านั้น

⁵⁶ Criminal Procedure and Investigations Act 1996, Section 7.

⁵⁷ Criminal Procedure Rule Part 24.

⁵⁸ บุญชัย ภัทรพัฒนานนท์. เล่มเดิม. หน้า 29.

3.2 การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลของระบบกฎหมายชีวิตสัตว์ (Civil Law)

3.2.1 ประเทศเยอรมนี

3.2.1.1 กระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศเยอรมนี

ประเทศเยอรมนีมีการดำเนินคดีอาญาโดยใช้ระบบกฎหมายชีวิตสัตว์ (Civil Law)⁵⁹ มีการแยกการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้องออกจากการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษา ซึ่งกระบวนการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung) หรือ “StPO” แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ⁶⁰

1) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นต้น (Vorverfahren)

เป็นกระบวนการในการหาข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา หน้าที่ในขั้นตอนนี้เป็นหน้าที่ขององค์กรอัยการการดำเนินคดีในขั้นนี้เป็นการดำเนินการเพื่อยืนยันข้อกล่าวหา อันเป็นการชี้ขาดในเรื่องที่มีการกล่าวหา ซึ่งการที่จะชี้ขาดได้จะต้องมีการพิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อเท็จจริงที่ได้มาจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยการชี้ขาดในขั้นนี้จึงเป็นการชี้ขาดคดีอาญาขั้นเจ้าหน้าที่หากข้อเท็จจริงที่ได้มาพอฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริง ก็จะดำเนินการฟ้องศาลเพื่อทำการชี้ขาดคดีอาญาโดยศาล ซึ่งก็คือขั้นตอนการพิจารณาพิพากษานั้นเอง

2) กระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นกลาง (Zwischenverfahren)

เมื่อพนักงานอัยการสอบสวนเสร็จและสั่งให้มีการดำเนินคดีแล้ว ก่อนที่จะถึงขั้นสุดท้ายเพื่อการพิจารณาพิพากษา จะต้องมีการดำเนินกระบวนการในชั้นกลางก่อน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องนี้ โดยศาลอาจสั่งให้คดีมีมูล หรือไม่มีมูลก็ได้ตามพยานหลักฐานที่นำมาแสดง

3) กระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลัก (Hauptverfahren)

การดำเนินคดีอาญาในขั้นนี้ เป็นการชี้ขาดคดีโดยศาล ซึ่งก็คือการพิจารณาและพิพากษาคดีนั้นเอง ในแต่ละขั้นตอนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี ได้กำหนดองค์กรต่างๆ ที่จะเข้ามามีบทบาทที่ต่างกัน โดยภาระหลักขององค์กรทั้งหลายก็คือการช่วยกันค้นหาความจริง เพื่อบรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา

ศาลในประเทศเยอรมนีทั้งศาลของสหพันธรัฐ และศาลมลรัฐ ศาลของสหพันธรัฐที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญามีศาลเดียวคือศาลสูงสุดของสหพันธรัฐ

⁵⁹ บุญชัย ภัทรพัฒนานนท์. เล่มเดิม. หน้า 37.

⁶⁰ พรพัตร์ สติติเวโรจน์และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 16-17.

(Bundesgerichtshof) เป็นศาลชั้นฎีกา ส่วนศาลมลรัฐที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญามี 3 ศาล คือ ศาลแขวง (Amtsgericht) ศาลจังหวัด (Landgericht) และศาลสูงมลรัฐ (Oberlandesgericht)⁶¹

ในประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมนี ได้แบ่งความผิดอาญาไว้ 2 ประเภท คือ

1) ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) ซึ่งได้แก่ความผิดอาญาที่ระวางโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษหนักกว่านั้น และ

2) ความผิดอาญาโทษปานกลาง (Vergehen) ซึ่งได้แก่ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกที่เบากว่านั้น หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษปรับ⁶²

ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงอย่างมาก การอ้างพยาน การซักถามพยาน เป็นหน้าที่ของศาล คู่ความมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของศาลให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น ทนายและอัยการให้อยู่ในฐานะเป็นผู้ร่วมในการพิจารณาคดีเท่านั้น ทำให้บทบาทของทนายมีเพียงเป็นผู้ที่คอยปกป้องสิทธิของจำเลยหรือผู้ต้องหาในการดำเนินคดีอาญา กล่าวได้ว่าคู่ความในคดีเป็นเพียงผู้ช่วยศาลกระตุ่นการดำเนินคดี พยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยก็จะถูกนำมาแสดงโดยศาลอย่างไรก็ตาม การที่จะกระตุ่นให้ศาลพิจารณาคดีตามหลักของความยุติธรรมให้มีความเป็นธรรม และรวดเร็วนั้น การทราบข้อเท็จจริงของคู่ความอีกฝ่ายย่อมมีความสำคัญในการกระตุ่นดังกล่าวด้วย ซึ่งการที่ประเทศเยอรมนีมีระบบการดำเนินคดีอาญานั้นให้ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริง จึงมีผลเป็นการจำกัดบทบาทในการซักถามพยานของทนายและพนักงานอัยการลงให้อยู่ในฐานะเป็นผู้ร่วมในการพิจารณาคดีเท่านั้น ทำให้บทบาทของทนายความมีเพียงเป็นผู้ที่คอยปกป้องสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามกฎหมายในคดีอาญาให้เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนี การยื่นฟ้องคดีอาญากระทำโดยสำนักงานอัยการของรัฐ (The public prosecution office)⁶³ ซึ่งรัฐจะเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดโดยองค์กรทุกฝ่ายของรัฐในกระบวนการยุติธรรมต่างร่วมมือประสานงานกัน และค้นหาความจริงโดยไม่จำกัดรูปแบบซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐผู้รับผิดชอบดำเนินคดีสอบสวนฟ้องร้องการดำเนินการฟ้องคดีอาญาจะกระทำโดยอัยการ (ex officio) ในนามของรัฐ โดยไม่คำนึงถึงว่า ผู้เสียหายจะร้องขอให้ลงโทษหรือไม่ กระบวนการทางอาญาของเยอรมนีเป็นเรื่องของรัฐ โดยมีตำรวจเป็นผู้สอบสวนเบื้องต้นเท่านั้น ในกรณีที่ผู้เสียหายร้องขอให้ลงโทษนั้นเป็นข้อยกเว้นโดยจำกัดเฉพาะบางความผิด

⁶¹ คณิต ฒ นคร ช (2540). “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง.” รวมบทความวิชาการของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร อัยการสูงสุด. หน้า 148.

⁶² แหล่งเดิม. หน้า 149.

⁶³ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) Section 152.

บางประเภทเท่านั้น อัยการของประเทศเยอรมนีมีอำนาจในการเริ่มคดีเองได้ หรือตำรวจดำเนินการให้ในฐานะที่เป็นเครื่องมือของอัยการเท่านั้น และต้องฟังคำสั่งของอัยการ โดยอัยการจะรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดรวมทั้งที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาด้วย⁶⁴ ในเยอรมัน จึงใช้วิธีค้นหาความจริงแบบไม่ต่อสู้ (Non-Adversarial System หรือ Inquisitorial System)⁶⁵ เมื่อสรุปสำนวนสอบสวนเสร็จตามมาตรา 169a⁶⁶ สำนักงานอัยการจะพิจารณาว่าการสอบสวนนั้นเพียงพอสำหรับการที่จะยื่นฟ้องหรือไม่ ถ้าหากจากการสอบสวนเห็นว่ามีความสมควรตั้งฟ้องสำนักงานอัยการก็จะยื่นคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจตามมาตรา 170 (1)⁶⁷

จากการแยกประเภทความผิด และระบบศาลของประเทศเยอรมนีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้การพิจารณาคดีอาญาในประเทศเยอรมนีมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เฉพาะการพิจารณาคดีความผิดอาญา (Verbrechen) ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี การที่จะพิจารณาคดีว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่นั้น จะเป็นการดำเนินคดีในชั้นหลัก (Hauptverfahren) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จะพิจารณาชี้ขาดคดีโดยศาลว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ซึ่งในขั้นนี้จะมีขั้นตอนเตรียมการพิจารณาคดี (Vorbereitung der Hauptverhandlung) คือการแจ้งให้จำเลยทราบวันเวลาในการพิจารณาคดี การแจ้งคำฟ้อง และ รายชื่อพยานทั้งหลาย (Landung) ในขั้นตอนของการเตรียมการพิจารณาคดี (Vorbereitung der Hauptverhandlung) รวมทั้งองค์คณะของผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีด้วย⁶⁸

3.2.1.2 การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลของประเทศเยอรมนี

ในส่วนของการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาในประเทศเยอรมนี นอกจากทนายความจะมีสิทธิเข้าตรวจสอบพยานหลักฐานจากสำนวนคดีก่อนยื่นฟ้องต่อศาลได้แล้ว ในประเทศเยอรมันในชั้นฟ้องคดีต่อศาลคำฟ้องในคดีอาญาของเยอรมันยังจะต้องมีการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีที่สมบูรณ์ กล่าวคือ จะต้องมีการแสดงถึงข้อเท็จจริงอันเป็นลายละเอียดเกี่ยวกับตัวจำเลย นับแต่กำเนิด ที่อยู่อาศัย อาชีพการงาน การสมรส ตลอดจนสัญชาติของผู้กระทำความผิดโดยละเอียด และแสดงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยในลักษณะตามลำดับเหตุการณ์ โดยแสดงถึงวันเวลาและสถานที่ที่เกิดการกระทำความผิด รายละเอียด

⁶⁴ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) Section 160.

⁶⁵ ประทุมพร กลัดอำ. เล่มเดิม. หน้า 7.

⁶⁶ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) Section 169a.

⁶⁷ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) Section 170 (1).

⁶⁸ พรพักตร์ สติติเวโรจน์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 19.

เกี่ยวกับการกระทำผิดของจำเลย ตลอดจนบุคคล สิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด⁶⁹ นอกจากนี้ ในคำฟ้องคดีอาญาของเยอรมันจะมีการกล่าวถึงพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในคดีด้วย กล่าวคือ ในคำฟ้องนั้นจะมีการเปิดเผยอย่างสมบูรณ์ถึงคดีที่กล่าวหาตลอดจนพยานหลักฐานทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการได้ทำการสอบถามแล้ว จะปรากฏอยู่ในรายชื่อของพยานหลักฐานในคำฟ้องด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากนี้ คำฟ้องในคดีอาญาของเยอรมันจะต้องปรากฏถึงผลการสอบสวน (Ermittlungsergebnis) เว้นแต่ ในกรณีที่มีการกล่าวหาต่อผู้พิพากษาคนเดียว อาจไม่ต้องมีก็ได้⁷⁰ หรือมีเหตุจำเป็นซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่พยานและผู้เกี่ยวข้องกับพยาน การยกเว้นรวมไปถึงเอกสารที่ระบุถึงข้อมูลส่วนตัวของพยานผู้นั้น โดยให้เก็บเอกสารนั้นไว้ที่สำนักงานอัยการจนกว่าเหตุอันตรายนั้นจะหมดไป (เอกสารนั้นโดยปกติต้องเก็บไว้ในแฟ้มสำนวนคดีซึ่งทนายจำเลยมีสิทธิขอได้)⁷¹

บทบัญญัติในประมวลวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) มาตรา 147 ให้สิทธิของจำเลยหรือทนายจำเลยในการเข้าถึงพยานหลักฐานดังนี้

(1) ทนายจำเลยอาจตรวจสอบสำนวนคดีซึ่งอยู่ที่ศาลได้ ซึ่งจะต้องชำระค่าธรรมเนียมต่อศาลและอาจตรวจสอบพยานหลักฐานที่ถูกยึดไว้แล้วได้⁷²

(2) หากการสอบสวนยังไม่สิ้นสุดทั้งยังไม่ได้บันทึกลงในสำนวนคดีทนายจำเลยอาจถูกปฏิเสธที่จะตรวจสอบสำนวนคดีหรือเอกสารในสำนวนคดีรวมถึงพยานหลักฐานที่ถูกยึดได้โดยเจ้าหน้าที่หากการนั้นอาจเป็นอันตรายต่อจุดประสงค์การสอบสวนนั้น⁷³

(3) ทนายจำเลยไม่อาจถูกปฏิเสธที่จะตรวจสอบบันทึกเกี่ยวกับการไต่สวนของจำเลยหรือเกี่ยวกับการสอบสวนตามกฎหมายหรือการตรวจสอบบันทึกความเห็นของผู้เชี่ยวชาญไม่ว่ากรณีใดๆ ในกระบวนการดำเนินคดี ซึ่งทนายจำเลยได้หรือควรจะได้รับอนุญาต⁷⁴

(4) ทนายจำเลยอาจได้รับอนุญาตให้นำสำนวนหรือบางส่วนของพยานหลักฐานไปยังสำนักงานหรือสถานที่ส่วนตัวเพื่อตรวจสอบ เว้นแต่มีเหตุผลที่สำคัญในการห้ามการอนุญาตไว้เช่นนั้นซึ่งคำวินิจฉัยนี้ไม่อาจโต้แย้งได้⁷⁵

⁶⁹ พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น. (2528). ข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องในคดีอาญาของไทย. หน้า 63.

⁷⁰ John H. Langbein. Op.cit. p. 10.

⁷¹ บุญชัย ภัทรวัฒนานนท์. เล่มเดิม. หน้า 40.

⁷² Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) Section 147 (1).

⁷³ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) Section 147 (2).

⁷⁴ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) Section 147 (3).

(5) หากเป็นช่วงระหว่างการเตรียมคดีพนักงานอัยการจะเป็นผู้อนุญาตในการขอตรวจดูสำนวนการสอบสวน หากพ้นจากขั้นตอนนี้ดังกล่าวแล้วการอนุญาตให้ตรวจดูสำนวนการสอบสวนพร้อมพยานหลักฐาน ผู้พิพากษาผู้นั่งพิจารณาเป็นผู้มีอำนาจในการวินิจฉัย⁷⁶

(6) หากเหตุในการปฏิเสธไม่ให้ฝ่ายจำเลยเข้าถึงพยานหลักฐานสิ้นสุดลง พนักงานอัยการจะต้องเพิกถอนคำสั่งห้ามนั้นโดยเร็วและทนายจำเลยสามารถใช้สิทธิในการนำพยานหลักฐานออกไปตรวจสอบได้โดยปราศจากข้อขัดขวางใดๆ⁷⁷

การตรวจสอบสำนวนคดีโดยหลักแล้วทนายจำเลยสามารถทำการตรวจสอบพยานหลักฐานที่ถูกยึดไว้แล้วได้ทุกเมื่อ เว้นแต่หากการสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จทั้งยังไม่ได้บันทึกลงในสำนวนคดี ทนายจำเลยอาจถูกปฏิเสธที่จะตรวจดูสำนวนคดีหรือเอกสารในสำนวนคดี รวมถึงในหลักฐานที่ถูกยึดไว้แล้วโดยเจ้าหน้าที่ ถ้าหากการตรวจดูพยานหลักฐานเช่นนั้นอาจเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อการสอบสวนได้ แต่ถ้าหากเหตุการณ์ปฏิเสธไม่ให้ฝ่ายจำเลยเข้าถึงพยานหลักฐานเช่นนั้นสิ้นสุดลง กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการต้องเพิกถอนคำสั่งห้ามนั้นโดยเร็ว เพื่อให้ทนายจำเลยสามารถใช้สิทธิในการนำพยานหลักฐานออกไปตรวจสอบได้ ซึ่งการนำพยานหลักฐานไปตรวจสอบนี้ทนายจำเลยชอบที่จะนำสำนวนหรือพยานหลักฐานไปตรวจสอบยังสำนักงานของตนได้ แต่การนำสำนวนหรือพยานหลักฐานไปตรวจสอบยังสำนักงานของทนายจำเลยนั้นอาจถูกปฏิเสธโดยเจ้าหน้าที่ได้หากมีเหตุผลที่สำคัญในการห้ามการอนุญาตเช่นนั้น ซึ่งการวินิจฉัยถึงเหตุผลในการห้ามนี้ ทนายจำเลยไม่อาจโต้แย้งได้⁷⁸

ส่วนพยานหลักฐานที่เป็นบันทึกเกี่ยวกับการไต่สวนของจำเลยหรือเกี่ยวกับการสอบสวนตามกฎหมายหรือการตรวจสอบบันทึกความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ทนายจำเลย หรือเกี่ยวกับการสอบสวนตามกฎหมายหรือการตรวจสอบบันทึกความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ทนายจำเลยชอบที่จะได้รับอนุญาตให้ตรวจสอบได้เสมอไม่ว่าในกรณีใดๆ ในส่วนผู้อนุญาตในการเข้าทำการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนหรือพยานหลักฐานต่างๆ หากเป็นช่วงการเตรียมคดีพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจในการอนุญาตในการขอตรวจดู ถ้าหากพ้นจากขั้นตอนนี้ดังกล่าวแล้ว ผู้พิพากษาผู้นั่งพิจารณาจะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการวินิจฉัยคำขอในการตรวจดูสำนวนการสอบสวนพร้อมพยานหลักฐานเช่นนั้น⁷⁹

⁷⁵ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) Section 147 (4).

⁷⁶ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) Section 147 (5).

⁷⁷ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) Section 147 (6).

⁷⁸ เศษอุดม บุญนะสิทธิ. เล่มเดิม. หน้า 16-17.

⁷⁹ แหล่งเดิม. หน้า 16-17.

3.2.2 ประเทศฝรั่งเศส

3.2.2.1 กระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหากระบวนการพิจารณาคดีต้องเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระบบศาลพิจารณาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น ถือได้ว่าเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพมาก การฟ้องคดีอาญาในฝรั่งเศสเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (public prosecution)⁸⁰ ประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกส่งไปสอบสวนค้นหาความจริงโดยองค์กรในกระบวนการยุติธรรม⁸¹ กล่าวคือเฉพาะพนักงานอัยการ (ministere public) ซึ่งเป็นพนักงานของรัฐเท่านั้นที่จะนำคดีมาฟ้องร้องได้ ส่วนผู้เสียหาย (parties civil) สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้เฉพาะในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเท่านั้น ฝรั่งเศสใช้การพิจารณาคดีอาญาในระบบสอบสวนข้อเท็จจริงระหว่างคู่กรณี กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกสอบสวนต่อหน้าศาลในฐานะจำเลย จุดประสงค์เพื่อให้คดีความได้รับการพิจารณาอย่างถึงที่สุดโดยการทำการสอบสวนก่อนการไต่สวนในศาลชั้นต้น ดังนั้น การวางหลักภาระในการพิสูจน์พยานหลักฐานจึงเป็นหน้าที่ของศาลมากกว่าที่จะเป็นภาระหน้าที่ของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย⁸² ดังนั้นในฝรั่งเศสจึงใช้วิธีค้นหาความจริงแบบไม่ต่อสู้ (Non-Adversarial System หรือ Inquisitorial System)

3.2.2.2 การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลของประเทศฝรั่งเศส

ในระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสแฟ้มสำนวนคดีหรือ “dossier” ถือเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการพิจารณาพยานหลักฐานทุกประเภทจากทุกกระบวนการของคดี ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่พนักงานตำรวจซึ่งเป็นฝ่ายเริ่มต้นการสอบสวน ผ่านการควบคุมกลั่นกรองโดยพนักงานอัยการเพื่อส่งคดี หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงหรือคดีที่กระทบต่อความรู้สึกของสังคม พนักงานอัยการจะเสนอแฟ้มสำนวนคดีต่อผู้พิพากษาไต่สวน ซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนจะทำการไต่สวนพยานหลักฐานตามที่ปรากฏในแฟ้มสำนวนคดีชั้นหนึ่งแล้วส่งให้องค์กรไต่สวนอีกชั้นหนึ่ง⁸³

การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลในการพิจารณาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสจะเกิดขึ้นใน 2 ขั้นตอนคือ

- 1) เปิดเผยครั้งแรกในการไต่สวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน

⁸⁰ พรพักตร์ สติเวโรจน์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 21.

⁸¹ สมทรัพย์ อำนวย. เล่มเดิม. หน้า 18.

⁸² พรพักตร์ สติเวโรจน์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 21.

⁸³ บุญชัย ภัทรวัฒนานนท์. เล่มเดิม. หน้า 34.

การเปิดเผยในขั้นตอนการไต่สวนสำนวนต่อผู้พิพากษาไต่สวนนั้นได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (Code of Criminal Procedure) มาตรา 114 ซึ่งจำเลยมีสิทธิเข้าถึงพยานหลักฐานในแฟ้มสำนวนคดี (dossier) ของพนักงานอัยการได้ดังต่อไปนี้⁸⁴

(1) คู่ความผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้าฟังการสอบถามหรือการแถลงของทนายความของตนในการไต่สวนแบบเผชิญหน้า หากไม่มีผู้ใดคัดค้านสิทธิดังกล่าว เมื่อทนายความได้รับการเรียกอย่างถูกต้อง⁸⁵

(2) ในการเรียกให้ทนายความไปปรากฏตัวในการสอบถามหรือไต่สวนลูกความของตน จะต้องส่งหมายเรียกอย่างช้าภายใน 5 วันทำการ หมายเรียกอาจถูกส่งโดยจดหมายตอบรับ หรือโทรสารที่ต้องยืนยันการตอบรับ หรือคำสั่งด้วยวาจาที่มีการลงนามรับทราบแล้วในแฟ้มสำนวนคดี⁸⁶

(3) แฟ้มสำนวนคดีในส่วนที่เกี่ยวกับลูกความของทนายความแต่ละคนจะถูกส่งมายังสำนักงานของทนายความอย่างช้าภายใน 4 วันทำการก่อนเริ่มการไต่สวนผู้เกี่ยวข้องแต่ละคน หรือการฟังคำให้การของผู้เสียหาย หลังจากที่ลูกความปรากฏตัวครั้งแรกต่อศาลในฐานะผู้เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายแล้ว สำนักงานศาลไต่สวนมีหน้าที่จะต้องจัดส่งข้อมูลความลับหน้าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลูกความมายังสำนักงานทนายความในวันทำการเมื่อได้รับการร้องขอในกรณีที่ได้กำหนดสถานที่สืบพยานเป็นกรณีพิเศษตามมาตรา 80-1 วรรคท้าย หากไม่มีการเรียกให้ไปปรากฏตัวต่อศาล เมื่อทนายความได้ยื่นคำร้องขอไปอย่างเป็นทางการแล้ว ศาลจะต้องส่งข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลูกความมายังสำนักงานทนายความภายใน 15 วันทำการ⁸⁷

(4) หลังจากลูกความปรากฏตัวต่อศาลในครั้งแรกแล้ว ทนายความของผู้เกี่ยวข้องแต่ละคนสามารถร้องขอสำเนาเอกสารหรือบัญชีพยานหลักฐานที่อยู่ในแฟ้มสำนวนคดีทั้งหมดหรือบางส่วนได้โดยเสียค่าธรรมเนียม⁸⁸

⁸⁴ ลัลนา นนทรังสี. (ม.ป.ป.). รายงานการเก็บข้อมูลการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญาหัวข้อเรื่อง การเปิดเผยพยานบุคคลอย่างบังคับในประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law: กรณีศึกษาเฉพาะประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น. หน้า 27-28.

⁸⁵ Code of Criminal Procedure, Article 114 Paragraph 1.

⁸⁶ Code of Criminal Procedure, Article 114 Paragraph 2.

⁸⁷ Code of Criminal Procedure, Article 114 Paragraph 3.

⁸⁸ Code of Criminal Procedure, Article 114 Paragraph 4.

(5) ทนายความสามารถส่งสำเนาที่ได้รับมานี้ให้แก่ลูกความได้โดยไม่ขัดต่อบทบัญญัติในวรรคถัดไปและบทบัญญัติในมาตรา 114-1⁸⁹

(6) ทนายความหรือลูกความอาจได้รับอนุญาตให้เผยแพร่เฉพาะสำเนารายงานของพยานผู้เชี่ยวชาญแก่ผู้เกี่ยวข้องคนอื่นได้ และเมื่อเป็นกรณีจำเป็นสำหรับจำเลย⁹⁰

(7) ทนายความต้องแจ้งบัญชีรายชื่อเอกสารเกี่ยวกับพยานหลักฐานและคำสั่งต่างๆ ต่อผู้พิพากษาไต่สวนเพื่อขออนุญาตเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวต่อลูกความของตน โดยกรอกแบบฟอร์มยื่นต่อศาลหรือเป็นจดหมายตอบรับทุกครั้งที่ยื่นขอส่งข้อมูล⁹¹

(8) ผู้พิพากษาไต่สวนมีเวลา 5 วันทำการในการรับและปฏิเสธคำร้องขอ โดยเหตุผลเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย หรือผู้หนึ่งผู้ใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีดังกล่าว ทนายความของคู่ความผู้เกี่ยวข้องคนอื่น พยานบุคคล เจ้าหน้าที่ผู้สืบสวนคดี พยานผู้เชี่ยวชาญ และบุคคลอื่นๆ ที่อยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่งของการพิจารณาคดี⁹²

(9) การปฏิเสธคำร้องต้องแจ้งการให้ทนายความผู้ร้องขอทราบโดยเร็วไม่ว่าด้วยวิธีใด หากไม่สามารถแจ้งภายในเวลาที่กำหนด ทนายความสามารถส่งสำเนาเอกสารต่างๆ ที่ตนมีอยู่ตามที่ร้องขอเปิดเผยแก่ศาลให้ลูกความของตนได้ ทนายความมีเวลา 2 วันทำการนับจากได้รับคำสั่งไม่อนุญาตให้เปิดเผยข้อมูล เพื่ออุทธรณ์คำสั่งปฏิเสธดังกล่าวต่อหัวหน้าองค์กรไต่สวนมูลฟ้องโดยอุทธรณ์เป็นลายลักษณ์อักษร หากไม่มีการแจ้งเหตุผลในการไม่อนุญาตคำอุทธรณ์ภายในเวลาที่กำหนด ทนายความสามารถส่งข้อมูลที่ตนร้องขอเปิดเผยให้แก่ลูกความของตนได้⁹³

(10) กรณีการส่งข้อมูลระหว่างทนายความและลูกความที่ถูกกักขังและตกอยู่ภายใต้การควบคุมดูแล ให้เป็นไปตามข้อกำหนดในพระราชกฤษฎีกา⁹⁴

(11) ไม่ให้นำบทบัญญัติในวรรค 8 และวรรค 9 มาใช้กับทนายความของผู้เสียหายซึ่งคำร้องทุกข้อได้แย้งไม่ให้รับฟัง และได้มีคำสั่งของผู้พิพากษาไต่สวนในการไม่ยอมให้เปิดเผยข้อมูลนั้นแก่ลูกความของตน โดยการเพิกเฉยและไม่แจ้งเหตุผลอันสมควรซึ่งทนายความควรได้รับทราบภายในเวลา 5 วันทำการ ทนายความของผู้เสียหายมีสิทธิร้องขอต่อหัวหน้าองค์กรไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งจะต้องพิจารณาสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน 5 วันทำการ ในการไม่อนุญาต

⁸⁹ Code of Criminal Procedure, Article 114 Paragraph 5.

⁹⁰ Code of Criminal Procedure, Article 114 Paragraph 6.

⁹¹ Code of Criminal Procedure, Article 114 Paragraph 7.

⁹² Code of Criminal Procedure, Article 114 Paragraph 8.

⁹³ Code of Criminal Procedure, Article 114 Paragraph 9.

⁹⁴ Code of Criminal Procedure, Article 114 Paragraph 10.

พร้อมด้วยเหตุผล หากปราศจากการสั่งการของหัวหน้าองค์กรคณะไต่สวนมูลฟ้อง หนายความของผู้เสียหายไม่อาจเปิดเผยข้อมูลแก่ลูกความของตนได้⁹⁵

2) การเปิดเผยครั้งที่สองในการไต่สวนโดยองค์กรผู้พิพากษาไต่สวนมูลฟ้อง

การเปิดเผยในขั้นนี้ใช้หลักการส่วนใหญ่เช่นเดียวกับการเปิดเผยในขั้นตอนการไต่สวน และมีบทบัญญัติมาตรา 198⁹⁶ ให้สิทธิแก่ลูกความที่เกี่ยวข้องและทนายยื่นคำร้องขอตรวจเพิ่มสำนวนคดีได้จนถึงวันที่แถลงคดีเพื่อหารือกับพนักงานอัยการและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ⁹⁷

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาลของประเทศฝรั่งเศสนั้น จะยึดถือสำนวน (dossier) เป็นหลักในการเปิดเผยพยานหลักฐาน โดยที่ข้อมูลที่จะให้นำมาเป็นพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนจะถูกรวบรวมในบัญชีพยาน หรือที่เรียกตามศัพท์ฝรั่งเศสว่า Dossier ซึ่งผู้กระทำได้ตรวจสอบได้ถึงพยานเอกสารต่างๆ รวมไปถึงพยานผู้เชี่ยวชาญที่ทำเป็นรายงานของผู้เชี่ยวชาญนั้น เช่น ผลการชันสูตรพลิกศพ ความเห็นในการตรวจสอบพยานวัตถุของผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงการที่ให้คู่ความเผชิญหน้ากันในชั้นสอบสวนก็เป็นการทำให้คู่ความได้รับข้อมูลของฝ่ายตรงข้ามอันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางรูปคดีของตนในชั้นไต่สวนต่อไป⁹⁸ และนอกจากนี้ยังให้สิทธิแก่คู่ความที่เกี่ยวข้องและทนาย (จำเลยและทนายจำเลย) ยื่นคำร้องขอตรวจเพิ่มสำนวนคดีได้จนถึงวันที่แถลงคดี เพื่อหารือกับพนักงานอัยการและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ อีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากระบบไต่สวนโดยศาลจึงถูกบังคับโดยกระบวนการให้ต้องเปิดเผยทุกอย่างต่อจำเลยด้วยขั้นตอนการส่งสำเนาพยานหลักฐานในเพิ่มสำนวนคดีไปให้ทนายความและยังให้สิทธิแก่ทนายความสามารถร้องขอให้เปิดเผยพยานหลักฐานได้ตลอดเวลา⁹⁹

จากการศึกษาการเปิดเผยพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐในชั้นศาล ทั้งจากประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) พบว่า หลักการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา หรือ Discovery ได้มีการพัฒนามีการบัญญัติเป็นกฎหมายอย่างชัดเจนในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ สืบเนื่องจากพื้นฐานการดำเนินคดีในระบบกล่าวหาทำให้คู่กล่าวในคดีต้องต่อสู้กันเอง โดยใช้วิธีค้นหาความจริงแบบต่อสู้คดีกัน (Adversarial System หรือ Fight Theory) ดังนั้น หลักการเปิดเผยพยานหลักฐานการสืบพยานในคดีอาญา จึงเปรียบเสมือน

⁹⁵ Code of Criminal Procedure, Article 114 Paragraph 11.

⁹⁶ Code of Criminal Procedure, Article 198.

⁹⁷ พรพักตร์ สติติเวโรจน์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 50.

⁹⁸ เดชอุดม ขุนนะสิทธิ. เล่มเดิม. หน้า 76.

⁹⁹ บุญชัย ภัทรพัฒน์นันท. เล่มเดิม. หน้า 34.

เครื่องมือในการช่วยคู่ความในการต่อสู้คดี โดยเฉพาะคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญา ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาหลักในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาได้มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย

ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) นั้น หลักการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา มิได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจนเหมือนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) สืบเนื่องจาก ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ศาลหรือผู้พิพากษามีบทบาทและส่วนร่วมในการตรวจสอบและค้นหาความจริงค่อนข้างมาก โดยมีส่วนร่วมตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นก่อนเริ่มกระบวนการพิจารณาคดี และกฎหมายกำหนดให้คู่ความสามารถตรวจสอบสำนวนในคดีได้ตั้งแต่ต้นคดี อันสืบเนื่องมาจากการใช้วิธีค้นหาความจริงแบบไม่ต่อสู้คดี (Non-Adversarial System หรือ Inquisitorial System) ดังนั้น ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ คู่ความและศาลจึงถูกบังคับโดยกระบวนการให้ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานในตัวเอง¹⁰⁰

¹⁰⁰ บุญชัย ภัทรวัฒนานนท์. เล่มเดิม. หน้า 42-43.